

Ο σουλτάνος είναι (οικονομικά) γυμνός

Αχιλλεύος πτέρνα για το καθεστώς Ερντογάν, ενόψει της αμφίροπτης αναμέτρησης, η βυθισμένη λίρα

Του ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

«Η Τουρκία έγινε μεγάλος παίκτης στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα». Με διθυραμβικές διακηρύξεις αυτού του τύπου συνόδευσε ο Ταγίπ Ερντογάν τα εγκαίνια του Διεθνούς Χρηματοοικονομικού Κέντρου (IFC) στην ασιατική πλευρά της Κωνσταντινούπολης, την περασμένη Δευτέρα. Ένα τεράστιο κατασκευαστικό έργο, που κόστισε 3,4 δισ. δολάρια, με επιφάνεια γραφείων γύρω στο 1,5 εκατομμύριο τετραγωνικά μέτρα και πάρκινγκ που μπορεί να φιλοξενήσει 26.500 αυτοκίνητα, φιλοδοξεί να εξελιχθεί, κατά δήλωσή του, σε «ένα νέο οικοσύστημα που θα συνδέει τρεις ηπείρους». Ήταν ένα από τα φαραωνικά έργα —ακολούθησε η έναρξη εκμετάλλευσης του κοιτάσματος φυσικού αερίου Sakarya στη Μαύρη Θάλασσα— που έβγαλε από το μανίκι του ο Τούρκος πρόεδρος την περασμένη εβδομάδα, στην τελική ευθεία για τις διπλές εκλογές, προεδρικές και βουλευτικές, της 14ης Μαΐου.

Στην πραγματικότητα, οι απαστράπτοντες πύργοι από γυαλί και ασφάλι που παρήλασαν από τα τηλεοπτικά δελτία ήταν κάτι σαν σύγχρονη εκδοχή των «χωριών Ποτέμκιν», των χρωματιστών προσόψεων σπιτιών που λέγεται ότι είχε φτιάξει ο Μεγάλος Ναύαρχος της Ρωσίας και εραστής της Μεγάλης Αικατερίνης για να την εντυπωσιάσει με μια παραπλανητική ειδυλλιακή εικόνα των νέων αυτοκρατορικών κτήσεων. Στη μεγάλη τους πλειονότητα, οι ακανείς χώροι των γραφείων ήταν άδειοι, καθώς πολλοί από τους ξένους επενδυτές έχουν φύγει από καιρό λόγω των επικίνδυνων κλυδωνισμών στην τουρκική οικονομία. Για κακή τύχη του προέδρου, την επομένη των πανηγυρικών εγκαίνιων η ιστορία του εθνικού νομίσματος με το αμερικανικό δολάριο έπεσε στο κατώτατο σημείο από την καθιέρωση της νέας τουρκικής λίρας, τον Ιανουάριο του 2005 (19,6 προς 1).

Η εκατονταετηρίδα

Κάπως αλλιώς είχε φανταστεί την ατμόσφαιρα της φετινής αναμέτρησης, κατά γενική εκτίμηση της πιο κρίσιμης στα 20 χρόνια της εξουσίας του, ο Ταγίπ Ερντογάν. Πέντε μήνες πριν από την 100ή επέτειο της ίδρυσης της κοσμικής Τουρκικής Δημοκρατίας από τον Κεμάλ Ατατούρκ



«Για τον τουρκικό αιώνα, η σωστή στιγμή, ο σωστός άνδρας», αναφέρει η προεκλογική αφίσα του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Επειτα από 20 χρόνια, με τη λίρα να καταρρέει και τις τιμές βασικών αγαθών να ανεβαίνουν, όμως, πόσο μπορεί να γοητευτεί από τα λόγια του προέδρου της Τουρκίας ο άνδρας της φωτογραφίας;

Ο ακαλίνωτος καλπασμός του πληθωρισμού, που φτάνει στο 50,51% σε ετήσια βάση, πιέζει έντονα τη μεσαία τάξη και τα εργατικά στρώματα.

πάνω στα ερείπια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μια πανηγυρική επανεκλογή του προέδρου-σουλτάνου θα εδραίωνε τον ηγεμονικό του ρόλο στη νεοοθωμανική Τουρκία που ο 69χρονος ηγέτης και το ισλαμικό κόμμα του, το AKP, οικοδόμησαν. Αυτόν τον συμβολισμό εξυμνεί ο 14ης Μαΐου για τη διεξαγωγή των εκλογών. Τη 14η Μαΐου του 1950, ο Αντνάν Μεντερές, πηγή έμπνευσης για τον Ερντογάν, κατατρόπωσε τους Κεμαλικούς και έγινε ο πρώτος πρωθυπουργός της Τουρκίας που ανέλαβε την εξουσία ύστερα από πολυκομματικές εκλογές.

Ωστόσο οι μεγάλες οικονομικές αναταράξεις με τον εξανεμι-

σμό των καταθέσεων λόγω της ελεύθερης πτώσης της λίρας και την ακαλίνωτη ακρίβεια, καθώς ο πληθωρισμός φτάνει στο 50,51% σε ετήσια βάση, πιέζουν έντονα πλέον όχι μόνο τη μεσαία τάξη, αλλά και τα εργατικά στρώματα, που είχαν βελτιώσει τη θέση τους τα προηγούμενα χρόνια. Σε αυτά ήρθαν να προστεθούν οι καταστροφικοί σεισμοί του Φεβρουαρίου, που έφεραν στο φως την παραβίαση των κανονισμών αντισεισμικής προστασίας για κερδοσκοπικούς λόγους, αποκαλύπτοντας τη διπλοκή μεταξύ αξιωματούχων του AKP και κατασκευαστικών εταιρειών της Ανατολίας. Αν και τίποτα δεν έχει κριθεί ακόμη, η συμμαχία των έξι αντιπολιτευόμενων κομμάτων έχει καλές πιθανότητες να νικήσει τον κυβερνητικό συνασπισμό του AKP με τους εθνικιστές του MHP στις βουλευτικές εκλογές. Αλλά και σε ό,τι αφορά τις προεδρικές εκλογές, ο μέσος όρος των εννέα τελευταίων δημοσκοπήσεων δίνει στον υποψήφιο του κεμαλικού CHP Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου προβάδισμα 4,5 μονάδων έναντι του Ταγίπ Ερντογάν (48,3% - 43,8%).

Χωρίς τίποτε από το πολιτικό χάρισμα και τη δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας με τον λαό, που αναμφίβολα διαθέτει ο αντιπάλος του, ο Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου, με τους χαμηλούς τόνους και τους ευγενικούς τρόπους, προσπαθεί να πείσει τους ομοεθνείς του ότι, αν νικήσει, θα αποκτήσουν (επιτέλους) έναν «κανονικό» πρόεδρο. Η επιστροφή στην κανονικότητα αφορά πρώτα απ' όλα την οικονομία, όπου προτίθεται να τερματίσει την ανορθόδοξη πολιτική του AKP, αυξάνοντας τα επιτόκια για να σταθεροποιήσει το νόμισμα και να προσελκύσει και πάλι τους ξένους επενδυτές. Αφορά επίσης το πολιτεύμα, καθώς έχει δεσμευτεί ότι θα αναθεωρήσει το σύνταγμα, ακυρώνοντας τις προεδρικές υπερεξουσίες που θέσπισε ο Ερντογάν και θα κατοχυρώσει την ανεξαρτησία της κεντρικής τράπεζας, της Δικαιοσύνης και του διπλωματικού σώματος. Επιπρόσθετα, ότι θα απελευθερώσει δύο εμβληματικούς κρατούμενους, τον επικεφαλής Οσμάν Καβαλά και τον γγένη του φιλοκουρδικού κόμματος HDP Σελαχατίν Ντεμιρτάς, στέλνοντας μήνυμα στη διεθνή

Ο μέσος όρος των εννέα τελευταίων δημοσκοπήσεων δίνει στον Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου προβάδισμα 4,5 μονάδων έναντι του Τούρκου προέδρου.

κοινωνία ότι η Τουρκία εννοεί να γίνει μια «κανονική» Δημοκρατία. Η επιστροφή στην ορθοδοξία αφορά, τέλος, και την εξωτερική πολιτική, όπου ο Κιλιτσντάρογλου φιλοδοξεί να κλείσει το ρήγμα που άνοιξε ο Ερντογάν με τις ΗΠΑ και να ανοίξει και πάλι τις διαπραγματεύσεις με τις Βρυξέλλες για την ένταξη της χώρας στο ΝΑΤΟ.

Δεν είναι λίγοι, όμως, εντός και εκτός Τουρκίας, εκείνοι που αμφιβάλουν ζωηρά για την «κανονικότητα» που υπόσχεται ο 74χρονος πολιτικός. Στο οικονομικό πεδίο, μια πολιτική απότομης αύξησης των επιτοκίων για τη στήριξη του νομίσματος, χωρίς μέτρα αναδιανομής του πλούτου και των δημοσίων επεν-

δύσεων, θα οδηγήσει σε κλείσιμο επιχειρήσεων και κατακόρυφη άνοδο της ανεργίας. «Με το να απαρνείται την Αριστερά και να υιοθετεί νεοφιλελεύθερες θέσεις των πολιτικών του συμμάχων, ο Κεμάλ Κιλιτσντάρογλου μπορεί να αποξενωθεί από την εργατική τάξη και να χάσει τις εκλογές», έγραφε πρόσφατα ανάλυση του αμερικανικού περιοδικού Foreign Policy. Στο πολιτικό πεδίο, τα ανοιχτά του στο HDP προς άγναν κουρδικών ψήφων έχουν φέρει στο χείλος της διάρρηξης τη συμμαχία του με το εθνικιστικό κόμμα İYİ της Μεράλ Ακσενέρ. Τέλος, στην εξωτερική πολιτική, οι διαφοροποιήσεις έναντι του Ερντογάν (ιδιαίτερα στα θέματα της Ανατολικής Μεσογείου και της Ελλάδας) είναι περισσότερο στο ύψος και λιγότερο στην ουσία, ενώ τα ευρωπαϊκά του διαπιστευτήρια δεν έχουν μεγάλες πιθανότητες να βρουν αποδέκτες, μιας και σημαντικές χώρες της Ε.Ε. όπως η Γαλλία και η Αυστρία δεν διανοούνται καν την πλήρη ένταξη της Τουρκίας, όποιος και αν είναι ο ηγέτης της.

Σκληρός παίκτης

Αλλάστε, ο Ταγίπ Ερντογάν, παρά το βάρος που προσέθεσαν στους ώμους του τα 20 τελευταία χρόνια, παραμένει ένας δεινός αντίπαλος στα προεκλογικά μπαλκόνια, με μεγάλες αντοχές για την τελική ευθεία της αναμέτρησης. Δημοσκοπικές εταιρείες και ξένοι αναλυτές είχαν πέσει πολύ έξω στις προηγούμενες εκλογές του 2018, όταν προέβλεπαν ντέμριμ στον δεύτερο γύρο με τον κεμαλικό υποψήφιο Μουχαρέμ Ιντζέ. Τελικά, ο Ερντογάν καθιέρωσε τη μάχη από τον πρώτο γύρο με διαφορά 10 μονάδων. Επιπλέον, έχοντας οικοδομήσει ένα ολόκληρο αυταρχικό καθεστώς και με δεδομένη την έντονη πόλωση της τουρκικής κοινωνίας, ο Τούρκος πρόεδρος γνωρίζει ότι σε περίπτωση ήττας είναι πολύ πιθανό να αντιμετωπίσει το φάσμα των διώξεων και της φυλάκισης, αν δεν προλάβει να φύγει για το Κατάρ. Επομένως, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα χρησιμοποιήσει κάθε μέσο, θεμιτό και αθέμιτο, για να νικήσει ή να «νικήσει». Δεν λησμονεί, εξάλλου, ότι ο ήρωάς του Αντνάν Μεντερές, δέκα χρόνια μετά την ιστορική νίκη του επί των Κεμαλικών, απαγχονίστηκε, μαζί με κορυφαίους υπουργούς του, στη νήσο Ιμραλί.

ΑΠΟΨΗ

Η ανάγκη για μια νέα αμερικανική εξωτερική πολιτική

Του ΤΖΕΦΡΙ ΝΤ. ΣΑΚΣ

Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ βασίζεται σε μια εγγενή αντίφαση και ένα μοιραίο μειονέκτημα. Ο στόχος της είναι ένας κόσμος υπό την κυριαρχία των ΗΠΑ, όπου θα γράφουν τους παγκόσμιους εμπορικούς και οικονομικούς κανόνες, θα ελέγχουν τις προηγμένες τεχνολογίες, θα διατηρούν στρατιωτική υπεροχή και θα κυριαρχούν επί όλων των πιθανών ανταγωνιστών. Εάν η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ δεν αλλάξει και δεν αναγνωρίσει την ανάγκη για έναν πολυπολικό κόσμο, θα οδηγήσει σε περισσότερους πολέμους και ενδεχομένως στον Γ' παγκόσμιο πόλεμο.

Η εγγενής αντίφαση στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ είναι ότι έρχεται σε σύγκρουση με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ, ο οποίος δεσμεύει τις Ηνωμένες Πολιτείες (και όλα τα κράτη-μέλη του) σε ένα διεθνές σύστημα βασισμένο σε θεσμούς του ΟΗΕ, στο οποίο δεν κυριαρχεί καμία μεμονωμένη χώρα. Το μοιραίο μειονέκτημα είναι ότι οι ΗΠΑ αριθμούν μόλις το 4%

Ο Εμανουέλ Μακρόν είπε την αλήθεια όταν δήλωσε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, αν και σύμμαχος των ΗΠΑ, δεν επιθυμεί να είναι υποτελής τους.

του παγκόσμιου πληθυσμού και δεν διαθέτουν τις οικονομικές, χρηματοπιστωτικές, στρατιωτικές και τεχνολογικές ικανότητες, πόσο μάλλον τις ηθικές και νομικές αξιώσεις, ώστε να κυριαρχήσουν στο υπόλοιπο 96%.

Στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οι ΗΠΑ ήταν πολύ ανώτερες από τον υπόλοιπο κόσμο σε οικονομική, τεχνολογική και στρατιωτική δύναμη. Αυτό δεν ισχύει πλέον, καθώς πολλές χώρες έχουν αναπτύξει τις οικονομίες και τις τεχνολογικές τους ικανότητες.

Ο πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν εξέφρασε πρόσφατα την αλήθεια όταν είπε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, αν και σύμμαχος των ΗΠΑ,

δεν επιθυμεί να είναι υποτελής τους. Δέχθηκε πολυάριθμες επιθέσεις στις ΗΠΑ και την Ευρώπη εκφράζοντας αυτή την άποψη, επειδή πολλοί μέτριοι πολιτικοί στην Ευρώπη εξαρτώνται από την πολιτική υποστήριξη των ΗΠΑ για να παραμείνουν στην εξουσία.

Το 2015 ο Αμερικανός πρόεδρος Ρόμπερτ Μπλάκγουιλ, ένας σημαντικός στρατηγικός σχεδιαστής της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, περιέγραψε τη μεγάλη στρατηγική της Αμερικής με εξαιρετική σαφήνεια. Έγραψε: «Από την ίδρυσή τους οι Ηνωμένες Πολιτείες ακολουθούν σταθερά μια μεγάλη στρατηγική που επικεντρώνεται στην απόκτηση και διατήρηση της υπεροχής έναντι διαφόρων αντιπάλων, πρώτα στη βορειοαμερικανική ήπειρο, στη συνέχεια στο δυτικό ημισφαίριο και, τέλος, σε παγκόσμιο επίπεδο» και υποστήριξε ότι «η διατήρηση της υπεροχής των ΗΠΑ στο παγκόσμιο σύστημα θα πρέπει να παραμείνει ο κεντρικός στόχος της μεγάλης στρατηγικής τους στον 21ο αιώνα».

Για τη διατήρηση της αμερικανικής υπεροχής έναντι της Κίνας, ο Μπλάκγουιλ παρουσίασε ένα επιχειρησιακό σχέδιο το οποίο ακολουθεί ο πρόεδρος Τζο Μπάιντεν. Μεταξύ άλλων μέτρων, ο Μπλάκγουιλ κάλεσε τις ΗΠΑ να δημιουργήσουν «νέες προνομιακές εμπορικές συμφωνίες μεταξύ των φίλων και των συμμάχων τους, για την αύξηση των αμοιβαίων κερδών τους μέσω μηχανισμών που θα αποκλείουν συνειδητά την Κίνα», καθώς και «ένα καθεστώς ελέγχου της τεχνολογίας» για τον αποκλεισμό των στρατηγικών δυνατοτήτων της Κίνας, αύξηση των «δυναμικών πολιτικών ικανοτήτων των φίλων και των συμμάχων των ΗΠΑ στην περιφέρεια της Κίνας» και ενίσχυση των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων κατά μήκος της ασιατικής περιμέτρου, παρά την όποια κινεζική αντίδραση.

Το μεγαλύτερο μέρος των Αμερικανών πολιτικών, καθώς και πολλοί στη Βρετανία, στην Ε.Ε., στην Ιαπωνία, στην Κορέα, στην Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία υποστηρίζουν την επιθετική προσέγγιση

των Ηνωμένων Πολιτειών. Εγώ, όμως, θεωρώ ότι η προσέγγιση των ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα είναι αντίθετη με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ και την ειρήνη.

Η Κίνα έχει το δικαίωμα στην ευημερία και την εθνική ασφάλεια, απαλλαγμένη από τις αμερικανικές προκλήσεις γύρω από τα σύνορά της. Τα οικονομικά επιτεύγματά της από τα τέλη της δεκαετίας του '70 είναι εξαιρετικά τόσο για την ίδια όσο και για τον κόσμο.

Κατά τη διάρκεια του μακρού αιώνα από το 1839 έως το 1949, η Κίνα οδηγήθηκε σε ακραία φτώχεια σε μια περίοδο η οποία σηματοδοτήθηκε από ευρωπαϊκές και ιαπωνικές εισβολές στο έδαφός της και από εμφύλιους πολέμους. Η Κίνα ανέκαμψε τελικά από εκείνη την καταστροφική περίοδο και στην πορεία έβαλε τέλος στη φτώχεια περίπου ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων!

Η νέα ευημερία της Κίνας μπορεί να είναι τόσο ειρηνική όσο και παραγωγική για τον κόσμο. Οι επιτυχημένες τεχνολογίες της —που

κυμαίνονται από ζωτικές θεραπείες για την ελονοσία έως ηλιακή ενέργεια χαμηλού κόστους και αποδοτικά δίκτυα 5G— μπορούν να αποδειχθούν ευτύχημα για τον κόσμο. Η Κίνα θα αποτελεί απειλή μόνο στον βαθμό που οι ΗΠΑ τη μετατρέπουν σε εχθρό.

Οι κίνδυνοι της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ επεκτείνονται πέρα από την Κίνα. Ο στόχος τους να επεκτείνουν το ΝΑΤΟ στην Ουκρανία και τη Γεωργία, περικυκλώνοντας έτσι τη Ρωσία στη Μαύρη Θάλασσα, συνέβαλε στην τροφодότηση του πολέμου στην Ουκρανία. Αμέτρητα έθνη βλήθηκαν τον κίνδυνο απής της προσέγγισης. Όλα τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ θα πρέπει να δεσμευτούν εκ νέου στον Καταστατικό Χάρτη του Οργανισμού και να αντιταχθούν στις αξιώσεις κυριαρχίας οποιουδήποτε έθνους.

Ο Τζ. Σακς είναι καθηγητής και διευθυντής του Κέντρου Αειφόρου Ανάπτυξης στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια και πρόεδρος του Δικτύου Λύσεων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. www.jeffsachs.org.